

УДК 141.7:(045)

3. С. Вихованець

ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЗУМІННЯ ТЕОРІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ДІЇ НА ЗЛАМІ ТИСЯЧОЛІТЬ

Анотація. Стаття присвячена аналізу процедури смислової трансформації класичної ідеї соціальної дії М. Вебера в обґрунтовану теорію раціональної комунікативної дії у межах загального модерністського проекту, що забезпечує сьогодні не стільки пояснення самої діяльності людини, скільки оволодіння дією так само, як і об'єктивним світом предметних, актуальних і потенційних речей. Доводиться положення про те, що поступове переформулювання частини понятійного апарату соціології призводить до ситуації, коли на основі заміщення поняття «дії» поняттям «система» оформлюється процедура заміни суб'єкта дією, тобто самим суспільством, що розуміється як комунікаційна взаємодія. Комунікативні дії, у свою чергу, набувають раціональних можливостей тільки у межах спільноти, яка досягає згоди завдяки засобам сучасної аргументації.

Ключові слова: соціальна дія, суспільство, суб'єкт дії, комунікація, соціальна реальність, соціальна система, семантична інтерпретація.

Вступ

Епоха завершення другого тисячоліття нашої ери і перехід у XXI століття позначилися значними технологічними та світоглядно-ціннісними зрушеннями у розвитку моделі цифрової цивілізації. Все виразніше виявляється розуміння крихкості та унікальності людського життя, проблеми незахищеності нашого спільного дому, химерність бар'єрів, які штучно розділяють людей. Сучасний варіант історично-сформованої теорії соціальної дії, заміщення розуміння поняття соціальної дії категорією соціальної системи надає можливість з'ясувати мотиваційний характер практичного вибору між виживанням і загибеллю в ситуації загострення глобальних проблем, між зубожінням або процвітанням своєї держави в умовах жорсткої конкуренції в системі світового господарства, а також збереження та примноження соціокультурних параметрів життєдіяльності своєї етнонаціональної спільноти. Свого часу М. Вебер чітко зафіксував універсально-історичну проблему стосовно того, чому за межами Європи «ні науковий, ні художній, ні державний, ні господарський розвиток не пішли тими шляхами раціоналізації, які є характерними для західних країн» (Weber, 1973: 24). Сенс такої європейської раціоналізації він пояснював розгорнутим у часі процесом деміфологізації, а також науковими досягненнями емпіричних наук епохи модерну, сформованим моральним і правовим теоріям, розвинутим видам мистецтва. Результатом зазначених досягнень стає факт того, що на основі певних правил було сформовано багато нових сфер соціально-політичних і культурних цінностей. Така ситуація сприяла появі ефективних освітніх процесів, у широкому сенсі значення освіти, які внутрішньо були поєднані із закономірностями естетичних і морально-практичних проблем.

Поступова трансформація розуміння теорії соціальної дії на зламі тисячоліть призводить уже не стільки до пояснення дії, скільки до оволодіння дієвими соціальними процесами завдяки засвоєнню теорії комунікативної дії: «У теорії комунікативної дії циклічний процес, постійно поєднуючи життєвий світ з комунікативною побутовою практикою, займає місце тієї самої сукупності актів спілкування... Якщо комунікативні дії починають виконувати функції самого комунікативного процесу, то можна уявити, що теорія комунікативної дії є всього лише одним з варіантів філософії практики. Насправді обидва направлення

вирішують одне й те саме завдання, їх відрізняє прагнення сприймати розумну практику як розум, який знаходить своє втілення в історії, суспільстві, фізичних особах і мові», – констатує сучасну ситуацію Ю. Габермас (Хабермас, 2003: 326-327).

Отже, така радикальна постановка проблеми суті й сутності комунікативних дій свідчить про формування нового проекту соціокультурної парадигми, коли людина сама обирає, яку цінність суспільного життя підтримати та до яких засобів досягнення своєї мети звертатися. Зазначена позиція доводить безперечну актуальність теми нашого дослідження.

Метою дослідження нашої публікації ми визначили аналіз процесу смислової трансформації класичної ідеї соціальної дії М. Вебера в обґрунтовану теорію раціональної комунікативної дії у межах загального модерністського проекту.

Методологія дослідження

На основі соціально-філософського застосування методологічного апарату теорії соціальної дії було у специфічний спосіб використано методи системного та порівняльного аналізу, а також елементи герменевтичної методології. Методи системного дослідження сприяли вивченню ціннісних засад соціальної дії в розмаїтті їхніх системних взаємовпливів і субординації присутніх компонентів. Застосування методу порівняльного аналізу дозволило дослідити компаративні прояви колективних дій у різних соціальних системах. Герменевтичний підхід забезпечував адекватне розуміння інтерпретації здатності мовного суб'єкта до комунікаційного процесу. Наш науковий аналіз застосовує процедуру розширення змісту в теорії соціальної дії таких методологічних принципів, як поліфонізм думок, діалогізм та когнітивний креатив мовних практик.

Результати

М. Вебер вважав соціальну філософію синонімом теоретичної соціології та наділяв її функцією вивчення перш за все поведінки та діяльності людей, причому як окремої людини, так і колективних проявів. Суспільство представлене вченим як процес взаємодії індивіда і соціальних груп на основі узгодження їхніх інтересів у різних сферах економіки, мови, релігії, моралі. Так, «моральний концепт суспільного договору уособлює собою критерій класичного проекту початку доби «ratio», його актуальність обґрунтовується необхідністю ситуації постійного суспільного вибору

шляхів соціально-економічного розвитку в епоху економіки знань для формування можливості практичної реалізації принципів і механізмів теорії сумісних дій» (Герасимова, 2020: 8). Причому розуміння соціальних дій і внутрішнього світу суб'єктів може бути як логічним за допомогою понять, так і емоційно-психологічним. Людина у реальному житті не може завжди дотримуватися раціональної логіки дій у досягненні певної мети. Дуже часто вона діє під впливом свого моментального емоційно-психологічного стану, виходячи з тимчасових особистих можливостей та культурно-ціннісних мотивацій. Відповідно, звертаючись до цілераціонального типу дії запропонованого у теорії М. Вебера, можемо стверджувати, що вчений надає нам розгорнутий аналіз теоретико-ідеального конструкту задля розуміння раціональної складової мотиваційного виміру соціальної дії. Наприклад, у системі поглядів такої конфесії християнства, як протестантизм, було сформовану тезу про те, що чим успішнішою є діяльність людини протягом життя, тим більшими є її шанси на спасіння. На основі цього з'являється «можливість виникнення етично раціональної регламентації життя пов'язаної з технічними та економічними раціоналізмом» (Вебер, 1994: 59).

Отже, як бачимо, М. Вебер вважав, що суспільство загалом або будь-які форми колективної взаємодії не можуть бути суб'єктами дії, таку функцію виконують тільки окремі індивіди. Тільки ті дії, які зорієнтовані на поведінку іншої особистості, він називає соціальними, виділяючи такі ідеальні типи, як афективна дія, що побудована основі почуттів і неусвідомлених імпульсах, традиційна дія, яка відбувається на основі звичаєвої суспільної практики, цілераціональна дія, коли людина чітко визначає мету, засоби її досягнення, відповідну реакцію інших людей, причому вона супроводжується зростанням соціальної ролі науки та ціннісно-раціональна дія, яка виконується на основі свідомого сприйняття людиною морально-етичних, естетичних, релігійних цінностей у своїй поведінці (Вебер, 1990: 602-643).

У свою чергу, можемо стверджувати, що ціннісна раціональна дія завжди спрямована на досягнення тієї або іншої мети завдяки індивідуальному рівню реалізації, але в основі такого рішення знаходиться сформована зовнішнім впливом цінність. Людина сама може обирати, якої системи цінностей вона бажає дотримуватися та якими засобами реалізації своїх прагнень користуватися. Але їй все рівно прийдеться орієнтуватися на систему традиційних цінностей, сформованих і представлених у життєвому просторі своєї спільноти. Формування такого ціннісного потенціалу має свої ментальні особливості та специфічні соціально-економічні умови розвитку того або іншого народу. Застосувавши дослідження типології соціальної дії М. Вебера, можна здійснити аналіз механізму сталого соціального порядку завдяки ціннісно-нормативним структурам, які були сформовані в культурі суспільства. Можемо стверджувати, що фундамент сталого соціального порядку створює конструкція певних соціальних інститутів, яка

уособлює собою комплекс соціально-економічних і правових взаємовідносин зафіксованих в культурному просторі певного народу.

Мова йде про те, що окремі елементи соціального порядку складаються з певних соціальних дій, кожна з яких містить у собі як соціальний норматив, що є присутнім у культурі, так і мотивацію та уявлення індивіда, який ці нормативи практично застосовує. Але культурний норматив формується століттями та зберігає свою ідентичність. Відповідно, порушення соціального порядку безпосередньо пов'язане зі світоглядними та мотиваційними чинниками діючої людини: «Суб'єктивний зміст соціальної дії у перспективі визиває проект розуміючої соціології та водночас здійснює перехід від теорії раціонального діяча до теорії раціональної дії. Між дією як такою та її результатом допускається існування внутрішнього зв'язку, визначеного як ментальними станами, пропозиційною установкою (мотивами) і як «соціальна перспектива» (норми, зазвичай вони відносяться до детермінант дії)» (Постмодернізм. Енциклопедія, 2001: 790).

Класичний підхід М. Вебера визначає соціальну дію одиницею соціальної реальності, яка виступає її конструюючим елементом, а вже сьогодні відбувається процедура заміщення поняття абстрактного індивіда на концепт «соціального суб'єкта діяльності». Поступове переформування частини понятійного апарату соціології призводить до того, що на основі заміщення поняття «дії» поняттям «система» оформляється процедура заміни суб'єкта дією, тобто самим суспільством, яке розуміється як комунікація. Раціональних можливостей комунікативні дії набувають тільки у межах спільноти, яка досягає згоди завдяки засобам сучасної аргументації, поле якої постійно розширюється: «комп'ютеризація всіх сфер суспільного життя спонукала до породження нових слів, термінів, цілих мовних виразів, які б могли більш-менш адекватно репрезентувати нові суспільні феномени, що виникли через застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Вони органічно вплелися в мову сучасного спілкування людей у різних галузях життя» (Дротянко, 2011: 5).

Зацікавленість М. Вебером теорією соціальної дії в кінці XIX – напочатку XX ст. є абсолютно виправданою у зв'язку з тим, що на той момент спостерігається бурхливе зростання наукових досліджень у сфері економічних пошуків і розробки антропологів стосовно формування культурних принципів розвитку на прикладі первісних суспільств. Але концепція класової нерівності не займає в його теорії центрального положення. Схожі погляди представлені й у працях Дж. Дьюї: «Гіпотеза, яка допускає те, що суспільства створюють визнання певних – масштабних, довготривалих, опосередкованих – наслідків тих або інших дій, дозволяє пояснити відносність держав, у той час як теорії, визначаючи державу в термінах специфічної причинної залежності, вважають абсолютність поняття держави, а це не відповідає фактам. Спроби відшукати за допомогою «компаративістських методів» дещо спільне між античними та сучасними, західними і східними країнами, призводить лише до пустої трати сил.

Єдино постійна функція – регулювання і забезпечення інтересів, які формуються внаслідок складного, опосередкованого розширення та розповсюдження сумісної діяльності» (Дьюї, 2002: 37). Тому вже сьогодні відбувається процедура заміщення поняття абстрактного індивіда концептом «соціального суб'єкта діяльності». Такий суб'єкт є включеним у розгалужену мережу суспільних відносин і проводить активну політику з її формування на засадах історично сформованого духовно-ціннісного потенціалу.

Обговорення

В античні часи проблемі дії людини присвячували свої твори відомі філософи класичного періоду Арістотель, Платон, Сократ та ін. У Платона, наприклад, дія трактується як відповідь на причину, що спонукає людину до чогось чи для чогось, відповідно. У зв'язку із цим він визначив чотири групи причин, що спонукають людину до дії. Арістотель стверджував, що людина народжена для двох речей – для розуміння й дії. Остання неможлива без свідомої практичної діяльності людини. У протилежному випадку людина як суб'єкт дії не зможе досягнути цілковитого задоволення й щастя. За його словами, дія у бутті людини і суспільства супроводжується свідомістю. У Сократа дія постає у таких взаємовідносинах, що призводять до діалогу, який зазвичай і провокує дію. Тобто у нього дія і діалог певною мірою формуються як дуалістичні поняття. До цієї ж проблеми зверталися і дослідники пізнього періоду розвитку суспільства. Наприклад, Леонардо да Вінчі тлумачив дію як досвід, а Августин Блаженний розкривав поняття дії у досвіді переживання самостворення, самоздійснення себе як істоти, що має надію. У свою чергу, платформою міркувань сучасних філософів так само стає визнання духовних засад базовими чинниками, які закладають основні ціннісні орієнтації функціонування суспільства. З нашої точки зору, ціннісні конструкції мають принципове значення у комунікаційних процесах різного роду суспільних перетворень: «символічних значень...», що формують людську поведінку» (Парсонс, 2002: 691). Тобто здійснюють вплив на систему дій у виборі певних альтернатив на думку Т. Парсонса. Так само основою розвитку історії людства проголошується духовний початок, а створене К. Марксом матеріалістичне розуміння історії, де головним рушієм суспільного розвитку визначається економічний фактор, розглядається як положення політичної програми марксизму, у який «перемога пролетаріату стає центральною абсолютною цінністю» (Ріккерт, 1998: 104).

У сучасній історіографії соціально-філософського підходу до теорії соціальної дії сформовано два концептуальних варіанти, які забезпечують перехід до раціональної теорії комунікативної дії: «У першому випадку концепція соціальної дії часто психологізується: терміни повинні відповідати «описам», які з'являються у побутовому житті (Знанецький, Девідсон). З іншого боку, такий підхід допускає ідеалізацію володіння повною інформацією суб'єкта та пропонується зробити вибір у ситуації,

коли всі причини і наслідки експліцировані. Максимум наявності повного опису ситуації призводить до того, що раціональна дія не визнає необхідність наявності реального суб'єкта. Те, що ми пояснюємо, віддзеркалює наше словоспоживання і потребує семантичної інтерпретації. У другому напрямку використовується холістична парадигма (Дюркгейм, Парсонс), вона розглядає підсистеми дії (організм, особистість, соціум, культура), які здійснюють на нього тотальний тиск» (Постмодернізм. Енциклопедія, 2001: 790).

Дослідження історико-філософського аспекту проблеми дії представлено в роботах таких відомих українських дослідників, як В. Андрущенко, М. Бойченко, В. Горський, М. Михальченко, Н. Петрук. У роботах К. Жоля, І. Матковської, М. Мокляка, В. Шинкарука, докладно аналізуються соціально-філософські аспекти розвитку особистості в контексті сучасної культури і дії. Базовими джерелами нашої розвідки стали твори таких відомих мислителів як А. Бадю, М. Вебер, Ю. Габермас, Дж. Дьюї, Е. Дюркгейм, Н. Луман, Т. Парсонс, Г. Ріккерт, А. Шопенгауер та багато інших, чії роботи присвячені проблемам аналізу соціальної реальності та діяльності.

Теоретико-методологічний аналіз концепції «соціальна діяльність - духовність - культура» представлений у працях вітчизняних науковців, як Е. Герасимова, Л. Дротянко, А. Єрмоленко, С. Кримський, О. Поліщук, М. Попович, Н. Хамітов та ін. Дослідження зазначених авторів спрямовані на аналіз діяльності людини з точки зору матеріального, предметного та потенційного аспекту. Наприклад, С. Кримський зазначає, що «діяльність людини має матеріальний, предметний та потенційний аспекти. Перший із них характеризує предметно-змінюючу активність, здатність людини бути причиною змін у світі, а другий – розкривається певними потенціалами. До них належать: потенціал інтенціональності, що визначається мірою залученості до духу та самодіяльності; потенціал екстенсивності, що міряється простором чи сферою випробування різних можливостей дії та потенціал орієнтації, що характеризується цілепокладанням, смисловизначенністю взагалі» (Кримський, 2003: 49).

Отже, можемо констатувати, що теорія соціальної дії має широке коло теоретико-методологічних підходів, які формувалися протягом усієї історії розвитку філософської думки, починаючи з античних часів і до періоду ситуації постмодерну. Але кардинальні трансформаційні зміни відбуваються у період оформлення суспільних практик модерністського проекту та створюються нові умови розвитку як теоретичної соціології, так і єдиного гуманітарного підходу для вирішення сучасних проблем глобалізованого світу.

Висновки

Смислова трансформація класичної ідеї соціальної дії М. Вебера в обґрунтовану теорію раціональної комунікативної дії у межах загального модерністського проекту забезпечує сьогодні не стільки пояснення самої діяльності людини, скільки оволодіння дією так само, як і об'єктивним світом

предметних, актуальних і потенційних речей. Основу такого соціального порядку створює типологія соціальної дії, яка має історичний характер свого формування і проявляється в різних соціальних структурах. Звідси впливає ідея поєднання соціального та духовно-культурного проєктів формування життєдіяльності суспільства, а процес їхньої реалізації та спосіб органічного поєднання забезпечує механізм концептуалізації цілісного людського буття і соціального порядку. Тому вже сьогодні відбувається процедура заміщення поняття абстрактного індивіда концептом «соціального суб'єкта діяльності». Такий суб'єкт є включеним у розгалужену мережу суспільних відносин і проводить активну політику з її формування на засадах історично сформованого духовно-ціннісного потенціалу.

Список літератури

1. Weber M. Die protestantische Ethik. Bd. I. Hbg., 1973. – 182 p.
2. Вебер М. Основные социологические понятия / М. Вебер // Вебер М. Избранные произведения. - М.: Прогресс, 1990. - С. 602-643
3. Вебер М. Хозяйственная этика мировых религий / М. Вебер // Вебер М. Избранное. Образ общества.- М.: Юрист, 1994. - С. 43-77.
4. Герасимова Е. М. Моральный концепт суспільного договору в координатах ринкового господарства / Е. М. Герасимова // Вісник національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. - Вип. 1(31). – К.: НАУ, 2020. С. 5-9.
5. Дротянко Л. Г. Інформаційний простір і діалог культур в інтер'єрі XXI століття / Л. Г. Дротянко // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. – Вип. 1 (13). – К.: НАУ, 2011. - С. 5-8.
6. Дьюи Дж. Общество и его проблемы / Дж. Дьюи. - М.: Идея-пресс, 2002. - 160 с.
7. Кримський С. Б. Запити філософських смислів / С. Б. Кримський. - К.: Вид. ПАРАПАН, 2003. - 240 с.
8. Парсонс Т. Понятие культуры и социальной системы / Т. Парсонс // О социальных системах. – М.: Академический проект, 2002. – С. 687-692.
9. Постмодернизм. Энциклопедия. – Мн.: Интерпрессервис; Книжный Дом. 2001. – 1040 с.
10. Риккерт Г. Философия жизни / Генрих Риккерт. – К.: Ника-Центр. 1998. – 512 с.
11. Хабермас Ю. Философский дискурс о модерне / Ю. Хабермас; [пер. с нем.]. – М.: Изд-во «Весь мир», 2003. – 416 с.

References

1. Dewey, J. (2002). *Obshchestvo i ego problemy [Society and its problems]*. Moscow: Ideya-press [in Russian].
2. Drotianko, L. (2011). "Informatsiyni prostir i dialoh kultur v interieri XXI stolittia" [Information space and dialogue of cultures in the interior of the XXI century]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiynoho universytetu, Proceedings of the National Aviation University*, 1(13): 5-8.
3. Gerasymova, E. (2020). The moral concept of social contract in the coordinates of a market economy. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiynoho universytetu, Proceedings of the National Aviation University*, 1(31): 5-9.
4. Habermas, J. (2003). *Filosofskiy diskurs o moderne [The Philosophical Discourse of Modernity]*. Moscow: Publishing house "Ves mir"[in Russian].
5. Krymskyi, S.B. (2003). *Zapyty filosofs'kykh smysliv [Requests of philosophical meanings]*. Kyiv: Vid. PARAPAN [in Ukrainian].
6. Parsons, T. (2002). Poniatie kultury i sotsialnoy sistemy [Concept of culture and social system]. *O sotsialnykh sistemakh [On social systems]*. (pp. 687-692). Moscow: Akademicheskiiy proekt [in Russian].
7. *Postmodernism. Encyclopedia [Postmodernism. Encyclopedia]*. (2001). Minsk: Interpresservis; Knizhnyy Dom [in Russian].
8. Rickert, G. (1998). *Filosofiya zhizni [Die Philosophie des Lebens: Darstellung und Kritik der philosophischen Modeströmungen unserer Zeit]*. Kyiv: Nika-Tsentr [in Russian].
9. Weber M. (1973). Die protestantische Ethik. Bd. I. Hbg., 1973.
10. Weber, M. (1990). Osnovnye sotsiologicheskie ponyatiya [Basic sociological concepts]. *Veber M. Izbrannye proizvedeniya – Weber M. Selected works*. (pp. 602-643). Moscow: Progress [in Russian].
11. Weber, M. (1994). Khozyaystvennaya etika mirovykh religiy [Economic ethics of world religions]. *Veber M. Izbrannoe. Obraz obshchestva – Weber M. Favorites. The image of society*. (pp. 43-77). Moscow: Yurist [in Russian].

3. С. Выхованец

ТРАНСФОРМАЦИЯ ПОНИМАНИЯ ТЕОРИИ СОЦИАЛЬНОГО ДЕЙСТВИЯ НА СМЕНЕ ТЫСЯЧЕЛЕТИЙ

Статья посвящена анализу процедуры смысловой трансформации классической идеи социального действия М. Вебера в доказанную теорию рационального коммуникативного действия в границах общего модернистского проекта, что обеспечивает сегодня не столько объяснения самой деятельности человека, сколько овладение действием точно также, как и объективным миром предметных, актуальных и потенциальных вещей. Доказывается положение о том, что поступательное переформулирование части понятийного аппарата социологии приводит к ситуации, когда на основе замещения понятия «действие» понятием «система» оформляется процедура замены субъекта действием, то есть самим обществом, которое понимается как коммуникационное взаимодействие. Коммуникативные действия, в свою очередь, приобретают рациональных возможностей непосредственно в рамках сообщества, которое достигает согласия с помощью средств современной аргументации.

Ключевые слова: социальное действие, общество, субъект действия, коммуникация, социальная реальность, социальная система, семантическая интерпретация.

Z. S. Vukhovanets

TRANSFORMATION OF UNDERSTANDING OF THE SOCIAL ACTION THEORY AT THE BREAK OF THE MILLENNIUM

Introduction states that the end of the second millennium AD and the shift to the 21st century were marked by significant technological and ideological changes in the development of the global civilization model. The understanding of the fragility and uniqueness of human life, the problem of insecurity of our common home, the bizarreness of barriers that artificially divide people are becoming increasingly clear. The modern version of the historically established theory of social action, the shift of the social action concept to the category of social system in understanding makes it possible to clarify the motivational nature of the practical choice between life and death in a situation of exacerbation of global problems, between poverty or the prosperity of one's state in conditions of tough competition in the world economy, also preservation and multiplication of the socio-cultural parameters of the life of their ethno-national community. Such a radical formulation of the problem of the nature and essence of communicative actions testifies the formation of a new project of the socio-cultural paradigm, when a person himself chooses what value of public life to support and what means to achieve his goal to apply. **The aim** of our article is to study the semantic transformation of the classical idea of social action to a sound theory of rational communicative action within the general modernist project. **Research methods.** Based on the socio-philosophical application of the methodological apparatus of the social action theory, the methods of systematic and comparative analysis, as well as elements of hermeneutic methodology were used in a specific way. Methods of systematic research contributed to the study of the value principles of social action in the diversity of their systemic interactions and subordination of components. The application of the method of comparative research allowed to compare the manifestations of collective action in different social systems. The hermeneutic approach provides an adequate understanding of the interpretation of the

ability of a linguistic subject to communicate. Our scientific analysis uses the process of expanding the content in the social action theory of such methodological principles as polyphony of thought, dialogism and cognitive creativity of language practices. **Research results** substantiate that M. Weber's interest in the social action theory in the late 19th and early 20th centuries is absolutely justified due to the fact that at that time there was a rapid growth of scientific research in the field of economic research and anthropologists' development on the formation of cultural principles of development on the example of primitive societies. He defines social action as a unit of social reality, which acts as its constructing element, and today the procedure of replacing the concept of an abstract individual with the concept of a "social subject of activity" is taking place. The gradual reformulation of sociology on the basis of the concept of a system instead of the concept of action formalizes the procedure for replacing the subject with an action, that is, by society itself, which is understood as communication. Rational opportunities for communicative actions are acquired within the community exclusively, which reaches agreement through the means of modern argumentation. **Discussion** deals with the research results of such famous thinkers as A. Badiou, M. Weber, J. Habermas, J. Dewey, E. E. Durkheim, N. Luhmann, T. Parsons, G. Rickert, A. Schopenhauer and many others, whose works are devoted to the problems of analysis of social reality and activity. Theoretical and methodological analysis of the concept "social activity - spirituality - culture" is presented in the works of such domestic scientists as E. Gerasimova, L. Drotynko, A. Ermolenko, S. Krymskyi, O. Polishchuk, M. Popovych, N. Khamitov and others. The research of these authors is aimed at analyzing human activities in terms of material, substantive and potential aspects. **Conclusion** indicates that the basis of the social order is created by the typology of social action, which has the historical character of its formation and is manifested in various social structures. Hence the idea of combining social and spiritual-cultural projects of society formation and the process of their implementation and the way of organic combination provides a mechanism for conceptualizing the whole human existence and social order. The semantic transformation of the classical idea of M. Weber's social action into a grounded theory of rational communicative action within the framework of a general modernist project still provides not so much an explanation of human activity itself, as its mastery of action, as well as the objective world of substantive, actual and potential things. **Keywords:** social action, society, subject of action, communication, social reality, social system, semantic interpretation.

УДК 616-036:113/119(045)

Г. М. Клешня

НОВІ ПРІОРИТЕТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Національна академія державного управління
при Президентові України

Анотація. У статті обґрунтовується потреба у корекції цілей сталого розвитку, затверджених у 2015 році, у зв'язку із втратою проектом глобалізації свого інтегративного значення, і набуття іншого – протилежного. Акцентується увага на кардинальній зміні вектору цивілізаційного розвитку людства, спричиненого поширенням COVID-19. За відносно малий проміжок часу інтегративна політика відкритості глобалізації набула зворотного характеру: локальності, закритості кордонів та зовнішнього дистанціювання. Передумови такої кардинальної зміни існували завжди – це і виклики тероризму, і нерівномірний розподіл природних ресурсів та капіталу між країнами, і тривала спроба ігнорування проблем соціального захисту населення у глобальних масштабах. Глобальна біологічна загроза змушує надати соціально-філософську оцінку як цілям сталого розвитку, так і шляхам їхнього досягнення в новій соціальній реальності.

Ключові слова: сталий розвиток суспільства, цілі сталого розвитку, пандемія, COVID-19.

Вступ

Пріоритети сталого розвитку – це першочергові завдання, що мають вирішальне значення для досягнення загальних цілей сталого розвитку. Сталий розвиток у загальнотеоретичному контексті передбачає погодженість економічного, екологічного та соціального боків розвитку суспільства, що в інтегративному вигляді покликано сприяти забезпеченню високого рівня якості життя людини. В основу поняття сталості покладена ідея стриманості та контролю за людським розвитком, приведення його у відповідність з екологічними вимогами, а також морально-етичними принципами гуманізму, соціальної справедливості, прав людини (Клешня, 2019). На цих соціогуманітарних засадах були розроблені цілі сталого розвитку, відомі також як «Глобальні цілі». Вони були ухвалені на Саміті ООН зі сталого розвитку на період від 2015 до 2030 року. Водночас, останнім часом у світі відбулися події, які вказують на суттєві глибинні зміни глобалізованого соціуму. Ми вважаємо, що трансформація глобальної картини світу неминуче тягне за собою зміну пріоритетів сталого розвитку, а відтак – цілі сталого розвитку потребують свого перегляду.

Мета і завдання

Метою даної роботи є визначення впливу пандемії на формування нових пріоритетів та цілей сталого розвитку суспільства.

Методологія дослідження

В статті використовується загально-філософська методологія розвитку, зокрема діалектичний підхід, а також системний підхід, який спрямований на розкриття цілісності соціальних об'єктів, виявлення у них різноманітних типів зв'язків та зведення їх в єдину теоретичну картину.

Результати

Популярна останнім часом фраза про те, що після пандемії коронавірусу світ уже не буде колишнім, є банальною й оригінальною водночас. Банальною, оскільки світ ніколи й не буває колишнім. Він являє собою динамічну систему, щогодини і щоденно мінливу. Інша справа, що характер цих змін, зазвичай, є поступальним, і тому мало помітним оку пересічної особи. Оригінальність фрази криється в тому, що ситуація з COVID-19 стала біфуркаційною точкою для цивілізаційного розвитку людства.

Проте людство виявилось морально готовим до світової пандемії. Цьому, як не дивно, значною мірою посприяв феномен масової культури. Останнім часом Голівуд невтомно малював похмурі картини масового зараження і робив різноманітні апокаліптичні прогнози, які спіткають Землю найближчим часом. Наприкінці XX ст. в літературі